

Interreg
CENTRAL EUROPE

GreenerSites

European Union
European Regional
Development Fund

TAKING
COOPERATION
FORWARD

 Bydgoszcz, 29 – 31 styczeń 2019r.

 Szkolenie dotyczące zanieczyszczeń terenów przemysłowych w ramach projektu GreenerSites pn. Środowiskowa rekultywacja terenów zanieczyszczonych w Europie Środkowej.

 Realizowane na zlecenie Miasta Bydgoszcz przez Główny Instytut Górnictwa w Katowicach

PODSTAWOWE PRZEPISY PRAWNE REGULUJĄCE ZAGADNIENIA ZANIECZYSZCZENIA I REMEDIACJI GLEBY I ZIEMI

dr inż. Ewa Janson

Styczeń 2019

G I G

PLAN SZKOLENIA

Omówienie zagadnień zanieczyszczenia i remediacji gleby na podstawie:

- ustawy Prawo ochrony środowiska,
- ustawy o zapobieganiu szkodom w środowisku i ich naprawie,
- aktów wykonawczych do tych ustaw.

Wprowadzenie

G I G

Regulacje prawne w zakresie ochrony powierzchni ziemi, obowiązujące do dnia wejścia w życie ustawy z dnia 11 lipca 2014 r. o zmianie ustawy – Prawo ochrony środowiska oraz niektórych innych ustaw, zlokalizowane w wielu aktach prawnych czyniły system niespójnym i skomplikowanym.

W zależności od **rodzaju** degradacji powierzchni ziemi, **czasu**, w którym degradacja nastąpiła (przed czy po dniu 30 kwietnia 2007 r.), **podmiotu** odpowiedzialnego za przeprowadzenie rekultywacji (władający powierzchnią ziemi, sprawca, który ją spowodował, w tym podmiot gospodarczy lub osoba fizyczna, organ ochrony środowiska), **sposobu rekultywacji** (oczyszczanie do standardów jakości gleby i ziemi, przywracanie zmian naturalnego ukształtowania, nadanie lub przywrócenie gruntom zdegradowanym albo zdewastowanym wartości użytkowych lub przyrodniczych), **kategorii użytkowania gruntu** (grunty rolne i leśne, tereny związane z działalnością górniczą, tereny zajęte pod działalność stwarzającą ryzyko szkody w środowisku) stosować należało różne przepisy odnoszące się do rekultywacji powierzchni ziemi.

Wprowadzenie

G I G

Jak podało Ministerstwo Środowiska w uzasadnieniu do projektu ustawy nowelizującej POŚ, brak precyzyjnych kryteriów dotyczących naprawy stanu gleby, ziemi i wód gruntowych stanowił przeszkodę w implementacji dyrektywy 2010/75/UE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 24 listopada 2010r. w sprawie emisji przemysłowych - dyrektywa **IED**.

Stąd ustawodawca zdecydował się na radykalne zmiany w kwestii ochrony powierzchni ziemi, wprowadzając w miejsce obowiązku rekultywacji obowiązek remediacji zanieczyszczeń historycznych, tj. takich, do których doszło przed dniem 30 kwietnia 2007 r.

W konsekwencji, przepisy o ochronie powierzchni ziemi (nowe art. 101–101r p.o.ś.), jakkolwiek nie stanowią wprost transpozycji przepisów wspólnotowych, to mają istotny wpływ na stosowanie przepisów dotyczących naprawy stanu powierzchni ziemi.

Ochrona gleby w dyrektywie IED

G I G

Gleba na poziomie unijnym nie jest regulowana aktem o randze dyrektywy, w związku brakiem konsensusu wśród członków Wspólnoty w kwestii ramowej regulacji. W tej sytuacji zdecydowano niektóre z planowanych zapisów dotyczących ochrony gleby ująć w dyrektywie IED, które znalazły swoje odzwierciedlenie w p.o.ś.

Dyrektywa IED nie posługuje się używanym w krajowym ustawodawstwie pojęciem „powierzchnia ziemi”. W dyrektywie używa się pojęcia „**gleba**” rozumianego jako *wierzchnia warstwa skorupy ziemskiej usytuowana między skałą macierzystą a powierzchnią składającą się z cząstek mineralnych, materii organicznej, wody, powietrza i organizmów żywych* (art. 3 pkt 21 dyrektywy IED).

Takie rozumienie gleby w dyrektywie IED pokrywa się nieco z pojęciem „gleba” używanym w polskich regulacjach. Różnicę stanowi fakt, iż w prawie polskim jest ona elementem szerszego pojęcia, tj. **powierzchni ziemi**, podczas gdy w dyrektywie IED pojęcie takie nie występuje, a przedmiot ochrony stanowi gleba, jednakże łącznie z ochroną wód podziemnych.

G I G

Badania zanieczyszczenia gleby i ziemi – art. 3 ust. 2a p.o.ś.

Ocena zanieczyszczenia powierzchni ziemi

odbywa się w związku z przekroczeniem dopuszczalnych zawartości substancji powodujących ryzyko w glebie lub w ziemi, które są zróżnicowane i uzależnione od poszczególnych właściwości gleby.

Ponieważ pomiary zawartości substancji powodujących ryzyko w glebie i w ziemi prowadzi się w odniesieniu do właściwości danej gleby, które również muszą być zbadane konkretnymi metodami, pojęcie badań zanieczyszczenia gleby i ziemi przy wąskiej interpretacji byłoby uznane za wykraczające poza zakres zawartej w pojęciu „pomiaru” (art. 3 pkt 21 p.o.ś.).

Stąd rozszerzenie obowiązkowych badań w celu ustalenia stanu gleby i ziemi.

G I G

Historyczne zanieczyszczenie powierzchni ziemi – art. 3 pkt 5a p.o.ś. rozumie się przez to zanieczyszczenie powierzchni ziemi, które zaistniało przed dniem **30 kwietnia 2007 r.** lub wynika z działalności, która została zakończona przed dniem 30 kwietnia 2007 r.; rozumie się przez to także szkodę w środowisku w powierzchni ziemi w rozumieniu art. 6 pkt 11 lit. c ustawy z dnia 13 kwietnia 2007 r. o zapobieganiu szkodom w środowisku i ich naprawie, która została spowodowana przez emisję lub zdarzenie, od którego upłynęło więcej niż 30 lat;

Artykuł 4 ustawy o zapobieganiu szkodom w środowisku, wyłączając z zakresu swojego zastosowania szkody, które wystąpiły po dniu 30 kwietnia 2007 r., ale od których wystąpienia upłynęło więcej niż 30 lat (pierwsza taka sytuacja może nastąpić w 2037 r.), nie wskazuje przepisów, które należałoby zastosować do tego rodzaju przypadków. Jest to możliwe obecnie, na gruncie p.o.ś. poprzez zdefiniowanie takich szkód (jako historyczne zanieczyszczenie) i ustalenie momentu czasowego, od którego stosować się będzie przepisy o remediacji do tego rodzaju zanieczyszczeń.

Definicje

G I G

Remediacja – art. 3 pkt 31b p.o.ś. - rozumie się przez to poddanie gleby, ziemi i wód gruntowych działaniom mającym na celu usunięcie lub zmniejszenie ilości substancji powodujących ryzyko, ich kontrolowanie oraz ograniczenie rozprzestrzeniania się, tak aby teren zanieczyszczony przestał stwarzać zagrożenie dla zdrowia ludzi lub stanu środowiska, z uwzględnieniem obecnego i, o ile jest to możliwe, planowanego w przyszłości sposobu użytkowania terenu; remediacja może polegać na samooczyszczaniu, jeżeli przynosi największe korzyści dla środowiska;

W definicji tej używa się wyrażenia „zagrożenie dla zdrowia ludzi lub stanu środowiska”. W dotychczasowych definicjach dotyczących ochrony powierzchni ziemi, posługiwano się wyrażeniem „zagrożenie życia lub zdrowia ludzi lub środowiska” (definicja substancji niebezpiecznej). Obecnie używa się sformułowania „zagrożenie dla zdrowia ludzi lub stanu środowiska”. Uzasadniając brak odniesienia do „życia” ustawodawca napisał, że „jeżeli coś powoduje zagrożenie dla zdrowia, to jest to już wystarczające do stwierdzenia, że zagrożenie występuje, z kolei wszystkie zagrożenia dla życia ludzi są także zagrożeniami dla zdrowia”.

Definicje

G I G

samooczyszczanie – art. 3 pkt 32d p.o.ś. rozumie się przez to biologiczne, chemiczne i fizyczne procesy, których skutkiem jest ograniczenie ilości, ładunku, stężenia, toksyczności, dostępności oraz rozprzestrzeniania się zanieczyszczeń w glebie, ziemi i wodach, przebiegające samoistnie, bez ingerencji człowieka, ale których przebieg może być przez człowieka wspomagany.

Celem przepisu jest ułatwienie ustalania planu remediacji, w przypadku gdy remediacja ma polegać na samooczyszczaniu. Ma być ono alternatywą dla miejsc, dla których koszty i możliwości techniczne przeprowadzenia remediacji przewyższają korzyści dla środowiska. Brak regulacji historycznych zanieczyszczeń powierzchni ziemi powodowało, że podmiot zobowiązany do rekultywacji musiał ją dokonywać w każdym przypadku, poprzez dostosowanie do wymaganych standardów jakości gleby i ziemi, (wskazanych w nieobowiązującym już rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 9 września 2002r.) także wtedy, gdy koszty działań przewyższały korzyści dla środowiska.

Skutkiem tego było to, że rekultywacja najczęściej nie była przeprowadzana, chyba że przedsiębiorca miał interes w doprowadzeniu gruntu do stanu umożliwiającego prowadzenie działalności. Zatem, to nie względy środowiskowe decydowały o rekultywacji, a względy ekonomiczne.

G I G

Substancja powodująca ryzyko – art. 3 pkt 37a p.o.ś.

Definicja substancji powodującej ryzyko jest w zasadzie powtórzeniem definicji art. 3 pkt 18 dyrektywy IED. Celem tej definicji jest wskazanie substancji, których wykorzystywanie, produkcja lub uwalnianie przy jednoczesnej możliwości zanieczyszczenia gleby, ziemi lub wód gruntowych, co przekłada się na nałożenie na prowadzącą instalację, wymagającą uzyskania pozwolenia zintegrowanego, obowiązku sporządzenia raportu początkowego oraz innych obowiązków dotyczących ochrony powierzchni ziemi.

*Konsekwencją przyjęcia takiej regulacji w p.o.ś. była konieczność wydania rozporządzenia w sprawie sposobu prowadzenia oceny zanieczyszczenia powierzchni ziemi (z dnia 1 września 2016 r.), które **zawiera listę tych substancji w załączniku nr 1**. Jak wynika z uzasadnienia do projektu ustawy zmieniającej p.o.ś., definicja ta została przyjęta „ze względu na konieczność niedopuszczenia do naruszenia art. 3 pkt 37 p.o.ś. – definicji substancji niebezpiecznej, art. 160 p.o.ś. dotyczącego substancji stwarzających szczególne zagrożenie dla środowiska oraz art. 16 pkt 57 ustawy – Prawo wodne – określającego substancje szczególnie szkodliwe dla środowiska wodnego”.*

Ocena zanieczyszczenia gleby i ziemi

G I G

Artykuł **101a p.o.ś.** to jeden z istotniejszych przepisów określających sposób i tryb dokonywania oceny zanieczyszczenia powierzchni ziemi, będący niezbędnym elementem raportu początkowego, monitorowania zanieczyszczenia gleby i wód gruntowych na terenie zakładu w trakcie prowadzonej działalności i po jej zakończeniu (raportu końcowego).

Art. 101a. 1.

Zanieczyszczenie powierzchni ziemi ocenia się na podstawie przekroczenia dopuszczalnych zawartości substancji powodujących ryzyko w glebie lub w ziemi.

2. Dopuszczalna zawartość w glebie i w ziemi substancji powodującej ryzyko oznacza zawartość, poniżej której żadna z funkcji pełnionych przez powierzchnię ziemi nie jest znacząco naruszona, z uwzględnieniem wpływu tej substancji na zdrowie ludzi i stan środowiska.

3. Funkcję pełnioną przez powierzchnię ziemi ocenia się na podstawie jej faktycznego zagospodarowania i wykorzystania, chyba, że inna funkcja wynika z planu zagospodarowania przestrzennego.

4. Gleby, ziemi lub wód gruntowych nie uznaje się za zanieczyszczone, jeżeli stwierdzone w niej zawartości substancji są pochodzenia naturalnego.

Ocena zanieczyszczenia gleby i ziemi

G I G

O ile dotychczasowym kryterium oceny, czy dana gleba lub ziemia jest zanieczyszczona, było przekroczenie standardów ich jakości, to obecnie tym kryterium będzie przekroczenie dopuszczalnych zawartości substancji powodujących ryzyko, z uwzględnieniem funkcji pełnionej przez powierzchnię ziemi oraz tzw. tła geochemicznego, czyli naturalnej zawartości substancji powodujących ryzyko, przy czym dotyczy to tylko niektórych substancji (np. niektórych metali).

Mając na względzie, że elementem powierzchni ziemi są wody gruntowe (wody podziemne w rozumieniu art. 16 pkt 68 ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. - Prawo wodne, które znajdują się w strefie nasycenia i pozostają w bezpośredniej styczności z gruntem lub podglebiem, remediacja obejmie je również, towarzysząc remediacji gleby lub ziemi,

zaś efekt remediacji będzie oceniany w oparciu o zawartości substancji powodujących ryzyko w glebie i w ziemi, a nie w oparciu o określone odrębnie dopuszczalne zawartości dla wód gruntowych.

G I G

Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 1 września 2016 r. w sprawie sposobu prowadzenia oceny zanieczyszczenia powierzchni ziemi, określa:

- substancje powodujące ryzyko szczególnie istotne dla ochrony powierzchni ziemi, ich dopuszczalne zawartości w glebie oraz dopuszczalne zawartości w ziemi, zróżnicowane dla poszczególnych właściwości gleby oraz grup gruntów, wydzielonych w oparciu o sposób ich użytkowania,
- szczegółowe wymagania dotyczące ustalania dopuszczalnej zawartości w glebie oraz dopuszczalnej zawartości w ziemi substancji powodującej ryzyko, innej niż wskazana w pkt 1, z uwzględnieniem analizy jej wpływu na zdrowie ludzi i stan środowiska,
- etapy identyfikacji terenów zanieczyszczonych,

Rozporządzenie - ocena zanieczyszczenia

G I G

- rodzaje działalności mogących z dużym prawdopodobieństwem powodować historyczne zanieczyszczenie powierzchni ziemi, wraz ze wskazaniem przykładowych dla tych działalności zanieczyszczeń,
- referencyjne metodyki wykonywania badań zanieczyszczenia gleby i ziemi,
- szczegółowe wymagania dotyczące oceny zanieczyszczenia gleby, ziemi lub wód gruntowych na terenie zakładu, gdzie jest lub była w przeszłości eksploatowana instalacja wymagająca uzyskania pozwolenia zintegrowanego, w celu zapewnienia identyfikacji każdego zanieczyszczenia przed uruchomieniem instalacji, w trakcie jej eksploatacji oraz po zamknięciu, w tym wymagania dotyczące zakresu i sposobu sporządzenia raportu początkowego, o którym mowa w art. 208 ust. 2 pkt 4 lit. a p.o.ś., pomiarów, o których mowa w art. 211 ust. 6 pkt 4 p.o.ś., i raportu końcowego, o którym mowa w art. 217b ust. 1 p.o.ś.

***Dziękujemy za uwagę
zapraszamy do dyskusji***

Główny Instytut Górnictwa
www.gig.eu

